

PHẦN 11

PHƯƠNG PHÁP GIẢI TOÁN VỀ MẮT VÀ CÁC DỤNG CỤ QUANG HỌC BỔ TRỢ CHO MẮT

CHỦ ĐỀ 1. Máy ảnh: cho biết giới hạn khoảng đặt phim, tìm giới hạn đặt vật?

Phương pháp: $AB \xrightarrow{(O)} A'B'$
 Xét sự tạo ảnh: $d \qquad \qquad \qquad d'$

áp dụng công thức: $\frac{1}{d} + \frac{1}{d'} = \frac{1}{f} \rightarrow d = \frac{d'}{d' - f}$

Khi: $d'_{min} \leq d' \leq d'_{max}$ thay vào trên ta được $d_{min} \leq d \leq d_{max}$

CHỦ ĐỀ 2. Máy ảnh chụp ảnh của một vật chuyển động vuông góc với trục chính.
 Tính khoảng thời gian tối đa mở của sập của ống kính để ảnh không bị nhòe.

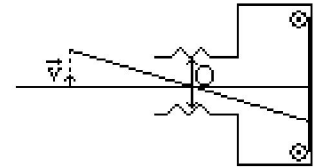
Phương pháp:

Gọi t là thời gian mở của sập. Vật A dời được một đoạn $s = v.t$. Ảnh dời được một đoạn $s' = A'A_1'$.

Ta có: $k = \frac{s'}{s} = -\frac{d'}{d} = -\frac{f}{d-f} \rightarrow s' = |k|.s = |k|.v.t$

Gọi e là độ nhòe cho phép trên phim. Điều kiện để cho ảnh

$s' \leq e \Leftrightarrow |k|.v.t \leq e$ hay: $t_{max} = \frac{e}{v.|k|}$

CHỦ ĐỀ 3. Mắt cận thị: xác định độ tụ của kính chữa mắt? Tìm điểm cực cận mới ξ_c khi đeo kính chữa?

Phương pháp:

a. Cách chữa: Người đó phải đeo thấu kính phân kỳ có độ tụ thích hợp sao cho nhìn rõ vật ở vô cùng không điều tiết.

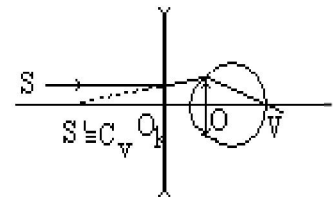
Sơ đồ tạo ảnh:

$$S(\infty) \xrightarrow{(O)} S' = C_v \xrightarrow{\text{mắt}} S'' = V$$

$$d \qquad \qquad \qquad d' = -OC_v$$

Ta có: $\frac{1}{d} + \frac{1}{d'} = \frac{1}{f_k}$

hay $f_k = d' = -OC_v$ Độ tụ: $D_k = \frac{1}{f_k}$

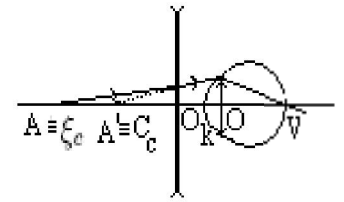
b. Điểm cực cận mới:

điểm cực cận của C_c là ảnh ảo của điểm cực cận mới ξ_c khi đeo kính.

Xét sự tạo ảnh:

Ta có: $d = \overline{OA} = O\xi_c$; $d' = \overline{OA'} = -OC_c$, vậy: $d = \frac{d'f}{d' - f}$

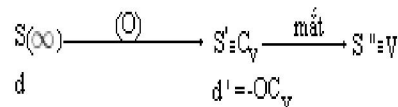

CHỦ ĐỀ 4. Mắt viễn thị: xác định độ tụ của kính chữa mắt? Tìm điểm cực cận mới ξ_c khi đeo kính chữa?

Phương pháp:

a. Cách chữa: Người đó phải đeo thấu kính hội tụ có độ tụ thích hợp sao cho nhìn rõ vật ở gần như mắt người bình thường.

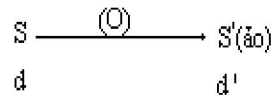
Sơ đồ tạo ảnh:

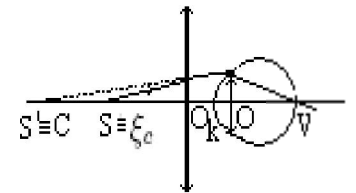
Ta có: $\frac{1}{d} + \frac{1}{d'} = \frac{1}{f_k} \rightarrow f_k = \frac{dd'}{d + d'}$

Độ tụ: $D_k = \frac{1}{f_k}$

b. Điểm cực cận mới: điểm cực cận cũ C_c là ảnh ảo của điểm cực cận mới ξ_c khi đeo kính.

Ta có: $d = \overline{OA} = O\xi_c$; $d' = \overline{OA'} = -OC_c$, vậy: $d = \frac{d'f}{d' - f}$

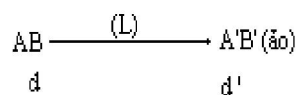

CHỦ ĐỀ 5. Kính lúp: xác định phạm vi ngắm chừng và độ bội giác. Xác định kích thước nhỏ nhất của vật AB_{min} mà mắt phân biệt được qua kính lúp

Phương pháp:

1. Xác định phạm vi ngắm chừng của kính lúp:

Xét sự tạo ảnh:

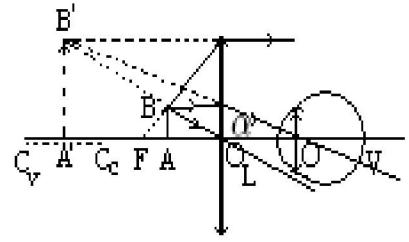

Ta có: $d = \overline{OA}$; $d' = -\overline{OA'}$

Áp dụng: $\frac{1}{d} + \frac{1}{d'} = \frac{1}{f}$

$\rightarrow d = \frac{d'f}{d' - f}$ (1)

Độ phóng đại: $k = -\frac{d'}{d}$ (2)

*Khi ngắm chừng ở cực cận: cho $A' \equiv C_c$ nên $d'_c = -O_L C_c = -(OC_c - l)$;

(1) $\rightarrow d_c = \frac{d'_c f}{d'_c - f}$

*Khi ngắm chừng ở cực viễn: cho $A' \equiv C_v$ nên $d'_v = -O_L C_v = -(OC_v - l)$;

(1) $\rightarrow d_v = \frac{d'_v f}{d'_v - f}$

Vậy: Phạm vi ngắm chừng của kính lúp: $d_c \leq d \leq d_v$; hay khoảng ngắm chừng:

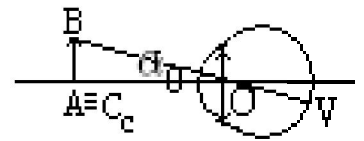
$\Delta d = d_v - d_c$

Chú ý: Nếu mắt không tật thì $C_v = \infty \rightarrow d_v = f$

2. Xác định độ bội giác của kính lúp:

Ta có, độ bội giác tổng quát: $G = \frac{\alpha}{\alpha_0} \approx \frac{tg\alpha}{tg\alpha_0}$ (2)

Với $tg\alpha_0 = \frac{AB}{OC_c} = \frac{AB}{Đ}$; $tg\alpha = \frac{A'B'}{OA'} = \frac{A'B'}{|d'| + l}$

Thay vào (2): $G = \frac{A'B'}{AB} \cdot \frac{Đ}{|d'| + l} = |k| \cdot \frac{Đ}{|d'| + l}$ (3)

*Khi ngắm chừng ở cực cận: $|d'| + l = Đ$; (3) $\rightarrow G_c = |k_c| = \left| -\frac{d'_c}{d_c} \right|$

*Khi ngắm chừng ở cực viễn: $|d'| + l = OC_v$; (3) $\rightarrow G_v = |k_v| \cdot \frac{Đ}{OC_v}$ với $|k_v| = \left| -\frac{d'_v}{d_v} \right|$

*Khi ngắm chừng ở vô cùng: $G_\infty = \frac{Đ}{f}$

Chú ý: Nếu mắt đặt tại tiêu điểm ảnh F' của kính lúp thì:

Ta có: $l = f$; $|d'| = \frac{df}{d - f}$ hay $d' = \frac{df}{f - d}$

$k = -\frac{d'}{d} = \frac{f}{f - d}$, thay vào (3) ta được:

$$G = \frac{fD}{(f-d)\left(\frac{fd}{f-d} + f\right)} = \frac{D}{f}$$

Vậy: khi mắt đặt tại tiêu điểm của kính lúp, độ bội giác của kính lúp không phụ thuộc vào vị trí đặt vật.

3. Xác định kích thước nhỏ nhất của vật AB_{min} mà mắt phân biệt được qua kính lúp:

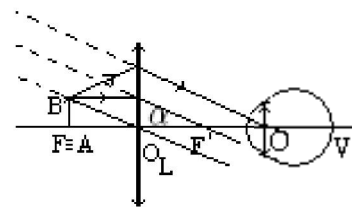
Gọi α là góc trông ảnh qua kính lúp (L).

$$\text{Ta có: } tg\alpha = \frac{A'B'}{|d'| + l} = \frac{k \cdot AB}{|d'| + l} \approx \alpha_{rad} \quad (4)$$

Điều kiện để mắt có thể phân biệt được vật AB là: $\alpha \geq \alpha_{min}$ (năng suất phân ly của mắt).

$$(4) \rightarrow \frac{k \cdot AB}{|d'| + l} \geq \alpha_{min} \leftrightarrow AB \geq \frac{|d'| + l}{k} \alpha_{min}$$

$$\text{Hay } \boxed{AB_{min} \frac{|d'| + l}{k} \alpha_{min}}$$

$$*\text{Khi ngắm chừng ở vô cực: } \alpha \approx tg\alpha = \frac{AB}{f} \rightarrow AB_{min} = f \cdot \alpha_{min}$$

CHỦ ĐỀ 6. Kính hiển vi: xác định phạm vi ngắm chừng và độ bội giác. Xác định kích thước nhỏ nhất của vật AB_{min} mà mắt phân biệt được qua kính hiển vi

Phương pháp:

1. Xác định phạm vi ngắm chừng của kính hiển vi:

Xét sự tạo ảnh:

$$AB(\infty) \xrightarrow{O_1} A_1B_1 \xrightarrow{O_2} A_2B_2(\text{ảo})$$

$$d_1 \qquad d_1' \parallel d_2 \qquad d_2'$$

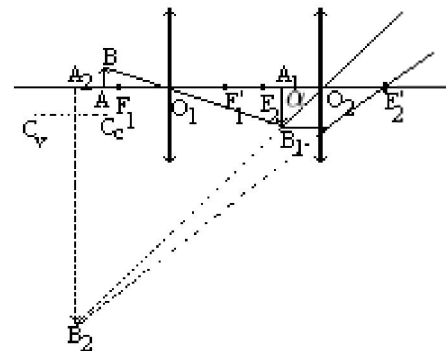
Xét lần 2:

$$\text{Ta có: } d_2 = \frac{d_2' f_2}{d_2' - f_2} \quad (1)$$

Xét lần 1:

$$\text{Ta có: } d_2 = a - d_1' \rightarrow d_1' = a - d_2 \quad (2)$$

$$\text{Ta có: } d_1 = \frac{d_1' f_1}{d_1' - f_1} \quad (3)$$

*Khi ngắm chừng ở cực cận: cho $A' \equiv C_c$ nên $d_{2c}' = -O_2C_c$;

$$(1) \rightarrow d_{2c} \quad (2) \rightarrow d_{1c}' \quad (3) \rightarrow d_{1c}$$

*Khi ngắm chừng ở cực cận: cho $A' \equiv C_v$ nên $d'_{2v} = -O_2C_v$;

$$(1) \rightarrow d_{2v} \quad (2) \rightarrow d'_{1v}; \quad (3) \rightarrow d_{1v}$$

Vậy: Phạm vi ngắm chừng của kính hiển vi: $d_{1c} \leq d_1 \leq d_{1v}$; hay khoảng ngắm chừng:

$$\Delta d_1 = d_{1v} - d_{1c}$$

Chú ý: Nếu mắt không tật thì $C_v = \infty$

2. Xác định độ bội giác của kính hiển vi:

Ta có, độ bội giác tổng quát: $G = \frac{\alpha}{\alpha_0} \approx \frac{tg\alpha}{tg\alpha_0}$ (2)

Với $tg\alpha_0 = \frac{AB}{OC_c} = \frac{AB}{\mathfrak{D}}$; $tg\alpha = \frac{A_2B_2}{OA_2} = \frac{A_2B_2}{|d'_2|}$

Thay vào (2): $G = \frac{A_2B_2}{AB} \cdot \frac{\mathfrak{D}}{|d'_2|} = |k_1 \cdot k_2| \cdot \frac{\mathfrak{D}}{|d'_2|}$ (3)

*Khi ngắm chừng ở cực cận: $|d'_2| = \mathfrak{D}$; (3) $\rightarrow G_c = |k_{1c}k_{2c}|$.

Với: $k_{1c} = -\frac{d'_{1c}}{d_{1c}}$; $k_{2c} = -\frac{d'_{2c}}{d_{2c}}$

*Khi ngắm chừng ở cực viễn: $|d'_2| = OC_v$; (3) $\rightarrow G_v = |k_{1v}k_{2v}| \cdot \frac{\mathfrak{D}}{OC_v}$

Với: $k_{1v} = -\frac{d'_{1v}}{d_{1v}}$; $k_{2v} = -\frac{d'_{2v}}{d_{2v}}$

*Khi ngắm chừng ở vô cùng: $G_\infty = \frac{\delta \mathfrak{D}}{f_1 \cdot f_2}$ hoặc $G_\infty = |k_1| G_{2\infty}$.

Trong đó: $\delta = a - (f_1 + f_2)$

3. Xác định kích thước nhỏ nhất của vật AB_{min} mà mắt phân biệt được qua kính hiển vi:

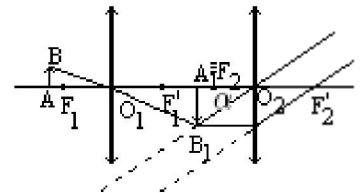
Gọi α là góc trông ảnh qua kính hiển vi .

Ta có: $tg\alpha = \frac{A_1B_1}{d_2} = \frac{k_1 \cdot AB}{d_2} = \frac{d'_1}{d_1} \cdot \frac{AB}{d_2} \approx \alpha_{rad}$ (4)

Điều kiện để mắt có thể phân biệt được vật AB là: $\alpha \geq \alpha_{min}$ (năng suất phân ly của mắt).

$$(4) \rightarrow \frac{d'_1}{d_1} \cdot \frac{AB}{d_2} \geq \alpha_{min} \leftrightarrow AB \geq \frac{d_1 d_2}{d'_1} \alpha_{min}$$

Hay $AB_{min} = \frac{d_1 d_2}{d'_1} \alpha_{min}$

*Khi ngắm chừng ở vô cực: $\alpha \approx tg\alpha = \frac{A_1B_1}{f_2} = \frac{k_1 \cdot AB}{f_2} \rightarrow AB_{min} = \frac{f_2}{k_1} \cdot \alpha_{min}$

CHỦ ĐỀ 7. Kính thiên văn: xác định phạm vi ngắm chừng và độ bội giác?

Phương pháp:

1. Xác định phạm vi ngắm chừng của kính thiên văn:

Phạm vi ngắm chừng là khoảng dời của thị kính O_2 để đưa ảnh ảo A_2B_2 vào giới hạn nhìn rõ của mắt.

Xét sự tạo ảnh:

$$\begin{array}{ccccc} A_1B_1(\infty) & \xrightarrow{O_1} & A_1B_1 & \xrightarrow{O_2} & A_2B_2(\text{ảo}) \\ d_1 & & d_1' \parallel d_2 & & d_2' \end{array}$$

Vì: $d_1 = \infty$ nên $d_1' = f_1$; mà $d_2 = a - d_1'$ nên:

$$a = f_1 + d_2 \quad (1)$$

* Khi ngắm chừng ở cực cận:

cho $A' \equiv C_c$ nên $d_{2c}' = -OC_c$;

$$\rightarrow d_{2c} = \frac{d_{2c}' f_2}{d_{2c}' - f_2}$$

$$(1) \rightarrow a_c = f_1 + d_{2c}$$

* Khi ngắm chừng ở cực viễn: cho $A' \equiv C_v$ nên $d_{2v}' = -OC_v$;

$$\rightarrow d_{2v} = \frac{d_{2v}' f_2}{d_{2v}' - f_2} \quad (1) \rightarrow a_v = f_1 + d_{2v}$$

Vậy: Phạm vi ngắm chừng của kính hiển vi: $a_c \leq a \leq a_v$; hay khoảng ngắm chừng:

$$\Delta a = a_v - a_c$$

Chú ý: Nếu mắt không tật thì $C_v = \infty$

2. Xác định độ bội giác của kính thiên văn:

$$\text{Ta có: } G = \frac{\alpha}{\alpha_0} \approx \frac{tg\alpha}{tg\alpha_0}$$

$$\text{Với: } tg\alpha = \frac{A_1B_1}{d_2}; \quad tg\alpha_0 = \frac{A_1B_1}{f_1}$$

$$\text{Vậy: } \boxed{G = \frac{f_1}{d_2}}$$

$$* \text{ Khi ngắm chừng ở cực cận: } G_c = \frac{f_1}{d_{2c}}$$

$$* \text{ Khi ngắm chừng ở cực viễn: } G_v = \frac{f_1}{d_{2v}}$$

$$* \text{ Khi ngắm chừng ở vô cùng: } G_\infty = \frac{f_1}{f_2}$$

